

Kattenmeppers en keienbijters

Een onderzoek naar de status van het Helmonds dialect

Robbie Manders (3943682)

r.manders@students.uu.nl

Begeleider: dr. Margot van den Berg

Tweede lezer: Anne-France Pinget MA

Eindwerkstuk BA Taalwetenschap (TW3V14002)

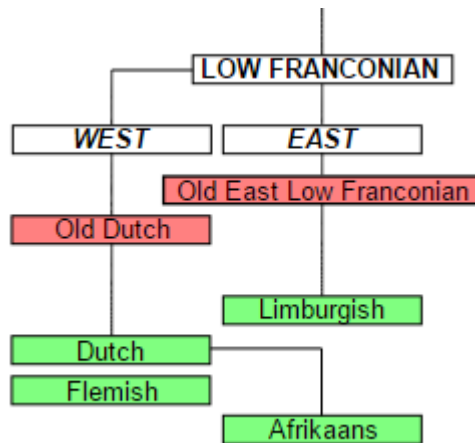
29 juni 2015

Inhoud

1. Inleiding – Het Helmonds	3
2. Achtergrond van het onderzoek	7
2.1. Bestaande onderzoeken	7
2.2. Verwachtingen	14
3. Methode	15
4. Resultaten	19
4.1. Onderdeel 1: achtergrondgegevens	19
4.2. Onderdeel 2: zelfgerapporteerd taalgebruik	20
4.3. Onderdeel 3: kennis en gebruik van dialectwoorden en -uitdrukkingen	25
4.4. Onderdeel 4: stellingen over het Brabants, Helmond en Noord-Brabant	27
4.5. Onderdeel 5: stellingen over het Helmonds dialect	29
4.6. Onderdeel 6: de eigen visie van het Helmonds dialect	29
5. Discussie	35
6. Conclusie	37
7. Referenties	41
1. Bijlage 1 – enquête	45

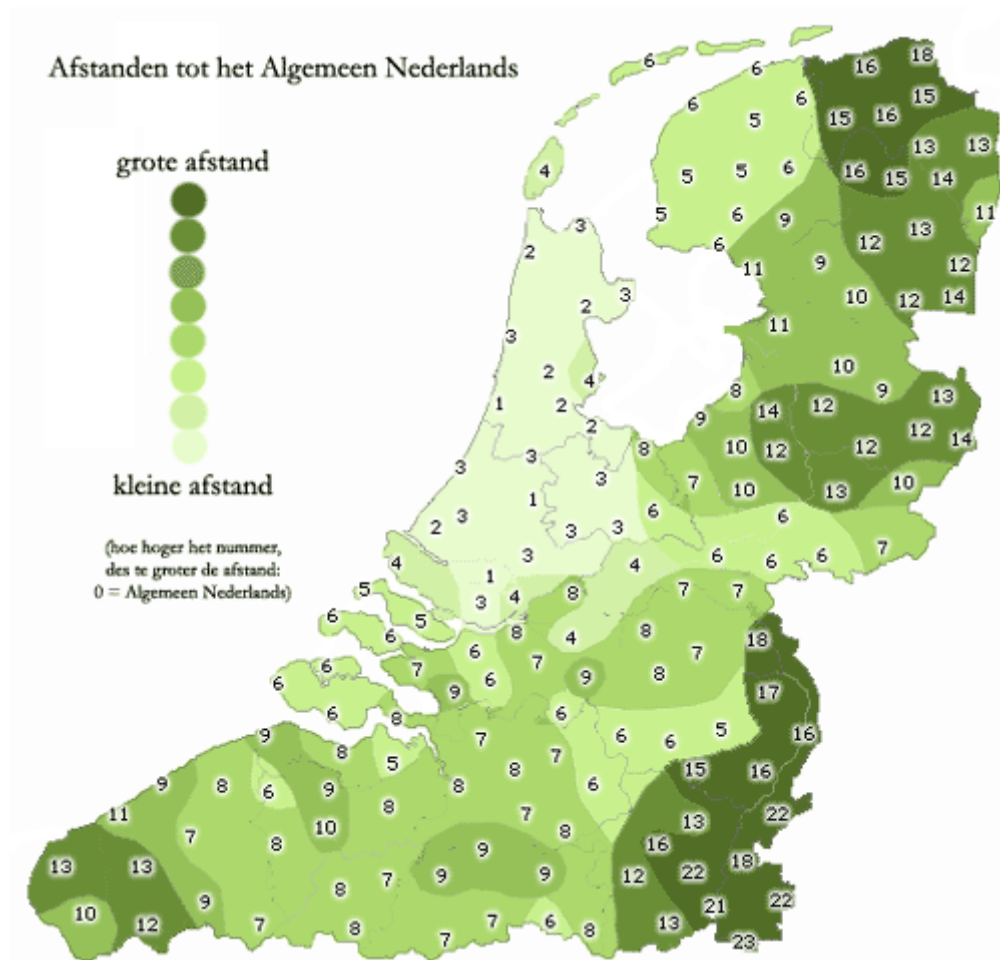
1. Inleiding – Het Helmonds

Het Helmonds is in Brabant en daarbuiten een welbekend dialect. Veel buitenstaanders vinden het op het Limburgs lijken, maar het zijn verschillende variëteiten aangezien beide verschillende oorsprongen hebben: het Helmonds is als dialect een variëteit van het Nederlands dat behoort tot de westvertakking van het laag-Franconisch, terwijl het Limburgs los van het Nederlands is ontwikkeld vanuit de oostvertakking, zoals te zien is op de volgende afbeelding (Wikipedia):

Figuur 1 – Classificatieschema van de huidige en (bekende) uitgestorven Indo-Europese talen e.d. Bewerkt van *Wikipedia* website, afkomstig van https://nl.wikipedia.org/wiki/Indo-Europese_talen door Wikipedia.

Het Helmonds heeft daarnaast volgens Hoppenbrouwers (2001) een kleinere taalafstand tot het Algemeen Nederlands dan het Limburgs, zoals de volgende afbeelding weergeeft:

Figuur 2 – Berekende afstand van 156 verschillende dialecten tot het Algemeen Nederlands. De donkere gebieden hebben de meest van het Nederlands afwijkende streektaal. Herdrukt van *Taal in Nederland* website, door C. & G. Hoppenbrouwers, 2001, afkomstig van <http://taal.phileon.nl/kaart/hoppenbrouwers.php> door Taal in Nederland.

Het punt is dat het aantal sprekers van het Helmonds steeds verder lijkt af te nemen. Het aantal sprekers van het dialect in de jongere generatie is tegenwoordig veel kleiner ten opzichte van zestig à zeventig jaar geleden. Dit leidt tot de hoofdvraag van dit onderzoek: *Wat is de sociolinguïstische status van het Helmonds dialect?* Omdat deze vraag niet in één keer beantwoord kan worden, wordt er fragmentarisch een antwoord gevormd met behulp van een aantal deelvraag: Is de status van het Helmonds dialect veranderd ten opzichte van zestig à zeventig jaar geleden? Vroeger was het spreken van dialect volgens Jansen (2001) namelijk veel vanzelfsprekender dan nu. De verandering waarnaar gezocht wordt, is een verandering in kennis, gebruik en attitude van het dialect. Er is gekozen voor de periode van zestig à zeventig

jaar omdat de huidige oudste generatie sprekers toen dezelfde leeftijd had als de jongere generatie van nu, namelijk een leeftijd van rond de twintig. Op die manier wordt de huidige status van het dialect, en dus het verschil in kennis, gebruik en attitude van de twee uiterste groepen, duidelijker. Indien inderdaad blijkt dat de status van het dialect veranderd is, volgt de volgende deelvraag: welke factoren hebben hier dan aan bijgedragen? Is er nog wel sprake van een dialect of is 'regiolect' tegenwoordig van grotere toepasbaarheid, zoals Swanenberg en Meulepas (2011) beargumenteren?

In dit eindwerkstuk komt eerst bestaande literatuur met betrekking tot dialecten en dialectonderzoek aan bod. Vervolgens wordt de methode behandeld, volgen hierop de resultaten en de conclusie met aan het einde een discussie.

2. Achtergrond van het onderzoek

2.1. *Bestaande onderzoeken*

Nederlandse dialecten zijn niet altijd aan verandering onderhevig geweest. Jansen (2001) zegt dat er voor de komst van het Standaardnederlands zoals dat nu als algemene standaardtaal wordt gebruikt er in heel Nederland dialect gesproken werd. J. Swanenberg (persoonlijke communicatie, 10 juni 2015) legt het regiolectiseringsproces dat hieraan vooraf is gegaan uit als een proces waaraan twee gebeurtenissen vooraf zijn gegaan. Na de Eerste Wereldoorlog kreeg het dialect negatieve connotaties: de hogere klasse van de samenleving sprak wel al een vorm van het Standaardnederlands en een dialectsprekers zou volgens hen nooit hogerop kunnen komen. De onderste en middenklasse keken omhoog en zagen het Standaardnederlands als opstapje naar een beter leven: deze gedachte zette het regiolectiseringsproces in gang. De tweede verandering heeft te maken met mobiliteit en kwam vanuit het voortgezet onderwijs. Gemeenschappen waren op zichzelf aangewezen en kinderen gingen allemaal in hun eigen dorp of stad naar school. De komst van de Mammoetwet in de jaren '60 bracht daar verandering in omdat hieruit de huidige scholengemeenschappen zijn ontstaan. Leerlingen gingen nu na de basisschool de eigen stad uit om op een gezamenlijke plek met leerlingen van andere steden les te volgen in het voortgezet onderwijs. De mobiliteit van de leerlingen groeide waardoor de dialecten die ze spraken met elkaar in contact kwamen. De tussentaal die hieruit samen met de toenemende modernisering geleidelijk is ontstaan, gaven de Hoppenbrouwers in 1990 voor het eerst de naam 'regiolect'.

Er is al geruime tijd uitgebreid onderzoek gedaan naar dialecten in Nederland en de Hoppenbrouwers staan niet alleen in het onderzoek naar het verval van dialect. Willemyns voerde in 1997 namelijk een globaal dialectonderzoek uit en liet zien dat "(...) dialectverlies in het hele Nederlandse taalgebied grosso modo volgens hetzelfde patroon verloopt" (Willemyns, 1997, p. 801). De attitudes naar dialecten zijn veelal positief, maar de variëteiten verliezen naast

terrein in formele domeinen nu ook terrein in het privé-domein. De reden die Willemyns, Vandenbussche, en Drees (2010) daarvoor geven, is het steeds verder krimpende aantal jongeren dat dialect spreekt. Het dialect zou steeds minder functies vervullen waardoor het gebruik ervan verder afneemt. Tijd is volgens de auteurs de belangrijkste factor die invloed heeft op het veranderende karakter van het dialect: “van generatie tot generatie neemt de dialectkennis af en wordt het dialect in steeds minder communicatieve situaties gebruikt” (Willemyns et al., 2010, p. 802). Vandekerckhove (2005) en Geeraert (2009) vonden in afzonderlijke onderzoeken dat de dialectsituatie in Limburg soortgelijk is aan die van Brabant. Dit houdt in dat de dialecten in Brabant dus ook mettertijd zijn aangetast op het gebied van kennis bij de (niet-)gebruikers en in gebruiksdomeinen.

Tevens kunnen op landelijk niveau ook vergelijkingen worden gemaakt, Willemyns et al. (2010) lichten namelijk de dialectsituatie in België toe wat ook tot het Nederlandse taalgebied hoort. Oorspronkelijk kende en gebruikte iedereen in West-Vlamingen dialect, maar dit nam na verloop van tijd af, vooral bij de jongeren. De dialectsituatie in het Belgische Bree werd onderzocht en daaruit bleek dat de oudste generatie en een grote meerderheid van de volwassenen het Brees weet te gebruiken tegenover een kleine minderheid van de jongeren. De ouderen gebruiken in vrijwel alle informele situaties dialect, terwijl de jongeren juist resoluut vasthouden aan de standaardtaal. Dit wijst erop dat het Brees voor ouderen veel communicatieve functies heeft en voor jongeren juist niet. Deze situatie kan worden doorgetrokken naar de situatie in Nederland: jongeren gebruiken het steeds minder, zelfs in informele situaties. De meest interessante vinding die Willemyns et al. maken, is dat het regiolect bij jongeren lijkt te fungeren als dialectvervangende omgangstaal. Jongeren zouden volgens de onderzoekers het dialect niet gebruiken omdat ze dat niet kunnen, maar het is de vraag of dat wel het geval is. Ze impliceren met deze bewering dat jongeren wel dialect willen spreken, maar het niet kunnen en daarom regiolect gebruiken. Er wordt echter niks gezegd over

de motivatie van de jongeren om regiolect gebruiken, er is slechts geconstateerd dat ze die variëteit beter beheersen en vaker gebruiken dan het dialect. Het ontbreken van de motivatie om dialect te spreken kan net zo zwaar wegen als – en zelfs de oorzaak zijn van – het ontbreken van de bekwaamheid. Helaas doen Willemyns et al. daar geen uitspraak over aangezien ze hier waarschijnlijk geen aandacht aan hebben gegeven in hun onderzoek. Het zou interessant zijn geweest als dit wel was onderzocht, omdat motivatie doorgaans een cruciale rol speelt bij het al dan niet spreken van een taal. Ze hebben de respondenten wel de kans gegeven daar uitspraak over te doen aangezien hen in de enquête gevraagd wordt of ze het Brees dialect aan hun kinderen willen leren. Uit de antwoorden op deze vraag bleek dat zeven op de tien Breeënaren het Standaardnederlands het beste vindt voor hun kinderen. De jongere generatie ziet dat echter anders: meer dan zeven op de tien van hen wil het dialect meegeven aan hun kinderen. Er is echter geen ‘omdat’ in de vraag meegenomen waardoor er niet kan worden achterhaald wat de respondenten gemotiveerd heeft juist die variëteit te hebben gekozen die volgens hen het meest geschikt zou zijn voor de volgende generatie.

Het Brees laat dus invloed zien van het Standaardnederlands op de jongere generatie. 9 jaar eerder onderzocht Jansen (2001) de invloed van de standaardtaal op dialectgebruik op de eilanden Ameland en Texel. Zij beargumenteerde dat het dialect daar in vergelijking met andere Nederlandse dialecten meer behouden zou zijn vanwege het ‘geïsoleerde’ karakter van de Amelandse en Texelse gemeenschappen. Het doel van haar onderzoek was om te achterhalen of de ‘vernederlandsing’ op de geïsoleerde eilanden trager verloopt dan in de rest van het land. De resultaten wijzen erop dat dit inderdaad het geval is en dat de dialecten in mindere mate beïnvloedt worden door het Standaardnederlands. Toch is er op beide eilanden een sterke daling in het dialectgebruik en spreekt de jongere generatie zelfs bijna geen dialect meer. Ook uit dit onderzoek blijkt dus dat het dialect onder jongeren haast niet meer leeft.

Naast de *real-time* onderzoeken van Willemyns et al. en Jansen, onderzocht Driessen in een *apparent-time* onderzoek in de periode tussen 1995 en 2003 het dialect- en regiolectgebruik van 35.000 basisschoolkinderen en hun ouders in verschillende gebieden. Van de Brabantse groep gaf in 2003 slechts 12% van de ouders aan het regiolect te spreken tegenover 3% van de kinderen. Het Brabants heeft hierbij een minder sterke positie dan andere dialecten in het land: het staat onderaan in een rij die wordt voorgegaan door het Nedersaksisch, het Zeeuws, het Fries en uiteindelijk het Limburgs. De reden die Driessen hiervoor geeft, is het opleidingsniveau van de ouders: hoe lager dat is, des te vaker wordt het dialect of regiolect gebruikt. De onderzoeker vond daarnaast dat de vaardigheid in het Standaardnederlands het laagst was in Brabantse gezinnen waar veel dialect of regiolect gesproken werd. Het spreken van dialect of regiolect heeft volgens deze vinding dus een negatieve invloed op de vaardigheid in het Standaardnederlands. Als de twee vindingen worden samengenomen, ontstaat de opvatting dat een laag opleidingsniveau uiteindelijk een lage vaardigheid in het Standaardnederlands tot gevolg heeft.

In 1998 werd in een dialectonderzoek van soortgelijk nationale schaal het dialectgebruik in Nederland onderzocht door Goeman en Jongenburger in samenwerking met het Centraal Bureau voor de Statistiek. Resultaat was, onder andere, dat 60 tot 80% van de Brabanders aangaf regelmatig dialect te spreken en zo'n 10 tot 15% procent aangaf geregeld een tussentaal te spreken. Swanenberg (geciteerd in Swanenberg, 2009) zette in 2006 ook een enquête uit met betrekking tot dialectgebruik in Brabant en vroeg aan respondenten of ze het dialect van hun woonplaats spraken en/of begrepen. 72.1% gaf aan regelmatig tot soms dialect te spreken. De jongere leeftijdsgroep van 12 tot 24 jaar gaf echter aan minder vaak dialect te kunnen spreken: er is begrip van het dialect, maar in deze leeftijdscategorie kan slechts 29% het goed spreken en 30% geeft aan het enigszins te kunnen. 62.2% gaf aan de standaardtaal te spreken tegenover 23.4% dat regiolect spreekt en 14.4% dat het dialect gebruikt.

Centraler gelegen onderzochten Wilting, Van Hout en Swanenberg in 2014 het dialect- en regiolectgebruik van Eindhovense jongeren tussen 14 en 18 jaar. Uit de resultaten bleek dat het dialect net als in eerdergenoemde onderzoeken terrein verliest aan het Standaardnederlands, en bleek dat jongste generaties in Eindhoven en omgeving het dialect inderdaad weinig gebruiken. De auteurs zeggen daarbij wel dat er een sterke ontwikkeling gaande is: jongeren geven aan een duidelijk herkenbaar accent te hebben waar ze trots op zijn en gebruiken regelmatig regionalismen. Dit zou te maken hebben met de sterke verbondenheid die de jongeren voelen met Eindhoven en de provincie. De resultaten wijzen er ook op dat er al geruime tijd sprake is van een vergevorderd regiolect in Brabant en dat er onder de jonge generatie nog maar weinig echte dialectsprekers zijn: “(...) in plaats daarvan gebruiken zij vrijwel allemaal een overkoepelende taalvariëteit waarin primaire kenmerken zijn komen te vervallen, maar secundaire kenmerken juist prominent aanwezig zijn” (Wilting et al., 2014, p. 167). Dit komt overeen met de resultaten van het onderzoek dat Swanenberg en Meulepas in 2011 deden naar de jongerencultuur in Noordoost-Brabant. Daaruit bleek dat het dialectgebruik bij jongeren lokale kenmerken verliest, maar dat de regionale kenmerken in de spraak aanwezig blijven. De resultaten van deze onderzoeken komen dicht in de buurt van wat Swanenberg in 2006 over heel Brabant onderzocht, namelijk dat het regiolect een steeds grotere positie inneemt ten opzichte van de dialecten.

Samengevat delen de onderzoeken een aantal vindingen. Ten eerste zijn dialecten in Nederland al enige tijd in verval (Willemyns, 1997) omdat ze hun communicatieve functie kwijtraken (Geeraert, 2009; Vandekerkhove, 2005; Willemyns et al., 2010; Wilting et al., 2014) in verschillende taaldomeinen als gesprekspartner, -locatie en -onderwerp. Daarnaast laten Nederlandse dialecten eenzelfde trend zien in het verloop van het verval, want het gebruik neemt per generatie af (Jansen, 2001; Willemyns et al., 2010; Wilting et al., 2014). Dit leidt tot het derde punt, namelijk dat de jongere generatie in bijna alle gevallen vrijwel geen dialect

gebruikt (Driessen, 2003; Jansen, 2001; Swanenberg, 2006; Swanenberg & Meulepas, 2011; Willemys et al., 2010; Wilting et al., 2014). Als laatste komt in een aantal onderzoeken naar voren dat het regiolect in steeds grotere mate het dialect vervangt (Swanenberg & Meulepas, 2011; Willemys et al., 2010; Wilting et al., 2014), of dat het Standaardnederlands vaker wordt gebruikt (Driessen, 2003; Swanenberg, 2006; Willemys et al., 2010; Wilting et al., 2014).

De vitaliteit van de Nederlandse dialecten blijkt uit deze onderzoeken laag te zijn wanneer de resultaten worden gekoppeld aan de negen criteria van taalvitaliteit die UNESCO in 2003 heeft opgezet om de levenskracht van een taal te bepalen: intergenerationele taaloverdracht (1), het absolute aantal sprekers (2), het aandeel sprekers binnen de totale populatie (3), trends in bestaande taaldomeinen (4), reactie op nieuwe domeinen en media (5), aanwezig materiaal voor taalonderwijs en geletterdheid (6), beleid en attitudes van overheid en instituten naar de taal (inclusief officiële status en gebruik) (7), attitudes van de gemeenschapsleden naar hun eigen taal (8) en als laatste de hoeveelheid en kwaliteit van documentatie van de taal (9). Onder andere Grenoble en Whaley (2006) en het *Resource Network for Linguistic Diversity* erkennen deze manier van meten in eigen onderzoek. Daarnaast bracht UNESCO in 2011 een rapport uit waarin na acht jaar toepassing in de praktijk het handboek werd geëvalueerd: er werd geconcludeerd dat het een nuttige en betrouwbare methode is en er waren slechts kleine aanmerkingen om de huidige vorm te verbeteren.

Met deze informatie wordt de methode van UNESCO gezien als een adequate manier om taalvitaliteit te bepalen en kunnen de resultaten van de onderzoeken worden gekoppeld aan de negen criteria: de dialecten lijken niet overal te worden overgedragen aan de volgende generatie (1) wat leidt tot een kleiner aantal sprekers (2, 3). Het gebruik van de dialecten neemt daarnaast in verschillende domeinen steeds verder af (4), en op school is het Standaardnederlands de voertaal (6). Volgens deze UNESCO-richtlijnen zijn de dialecten in gevaar, maar niet alle resultaten zijn negatief. In een aantal onderzoeken komt namelijk naar voren dat hoewel

jongeren haast geen dialect meer gebruiken, ze het wel erkennen en waarderen. Swanenberg (2009) zegt dat dialecten in Noord-Brabant al zo'n vijftig jaar in verval zijn en hun kenmerkende woorden en klanken – de primaire kenmerken van een dialect – al waarschijnlijk binnen één generatie, twintig jaar, zullen verliezen; dialect maakt plaats voor een overkoepelend regiolect. Swanenberg merkte naar aanleiding van zijn onderzoek in 2006 (geciteerd in Swanenberg, 2009) echter op dat de Brabantse tongval een goede markeerder is van identiteit: bijna driekwart spreekt met die tongval en ruim 82% ervan is er trots op. Andere, duidelijke identiteitsmarkeerders zijn het vieren van carnaval en de gezellige, gastvrije mentaliteit. Brabanders zijn zich dus bewust van hun eigen identiteit, maar ook van het verval van de eigen dialecten. Men is bang voor identiteitsverlies door dialectverlies, maar de belangstelling voor het dialect neemt toe. Dit heeft zich volgens Swanenberg (2009) in de afgelopen dertig jaar geuit in wat dialectrenaissance genoemd wordt, een hernieuwde belangstelling voor dialecten, en het is een onderdeel van 'glokalisering' waarbij inwoners de eigen herkomst gaan waarderen in een globaliserende samenleving. Deze dialectrenaissance komt voornamelijk tot uiting in de lokale cultuur op het gebied van literatuur, muziek en theater. Dit is een belangrijk onderdeel van de taalvitaliteit en in datzelfde kader lijkt het dialect in Noord-Brabant ook positief te staan, want hoewel dialecten terrein verliezen in huidige domeinen, ze komen op in een nieuw domein: de sociale media. Er zijn namelijk Facebookpagina's die zich bezighouden met regionale dialecten van bijvoorbeeld het Tilburgs of het Helmonds, en uit het proefschrift van Visser (2014) komt naar voren dat Brabantse jongeren hun regionale identiteit uiten met deze pagina's, wat blijkt uit de populariteit ervan onder deze groep. Dit zou aan kunnen sluiten bij de dialectrenaissance waar (Brabantse) dialecten ook aandacht krijgen op een nieuw, modern platform als sociale media. Daar komt bij dat niet alle dialecten uitsterven of in dezelfde mate worden aangetast door omgevingsfactoren: Amelandse en Texelse dialecten die Jansen (2001)

bijvoorbeeld onderzocht heeft, laten immers zien dat zij zich minder laten beïnvloeden door het Standaardnederlands dan andere dialecten in Nederland.

2.2. *Verwachtingen*

De hoofdvraag kan aan de hand van deze informatie worden omgevormd tot de volgende hypothese: het Helmonds is steeds meer een regiolect aan het worden waarbij het primaire kenmerken verliest, maar secundaire behoudt. De primaire kenmerken zijn hierbij de woorden en uitdrukkingen die bij het dialect horen en de secundaire kenmerken zijn de kenmerken die meerdere Brabantse dialecten gemeen hebben – de kenmerken die een regiolect heeft – zoals in het Brabants de zachte /g/, het gebruik van ‘houdoe’ enz. Deze hypothese is gevormd naar aanleiding van het onderzoek van Wilting et al. (2014). Helmond ligt dicht bij Eindhoven waardoor de afstand tussen de dialecten hoogstwaarschijnlijk klein is wat het mogelijk maakt vergelijkingen te maken met dat onderzoek. In het kader van de sociolinguïstiek moet dit onderzoek een duidelijker beeld geven van de beweging van dialect naar regiolect. Iedereen heeft eigen motivaties om een dialect in een bepaalde context wel of niet te gebruiken en hetzelfde geldt voor de standaardtaal. Het groeiende regiolect valt in algemenere termen: het bewijst tegenwoordig een steeds gangbaardere vorm te zijn die met niet-dialectsprekers en zelfs standaardsprekers gebruikt kan worden zonder te veel afstand te nemen van de eigen, lokale identiteit. Een bevestiging van deze trend vanuit de Helmondse gemeenschap is niet alleen waardevol voor de dialectologie, maar ook voor de taalcontactlinguïstiek: een Helmonder die eerder regiolect spreekt dan dialect getuigt van invloeden van een taalvorm of taalvormen die een hogere standaardwaarde hebben dan een dialect. Iets beweegt de (dialect)spreker af of weg te stappen van de lokale identiteit die hem toekomt en zich aan te passen aan de wereld om hem heen, en het doel is te onderzoeken wat die motivatie is.

3. Methode

Het onderzoek is benaderd vanuit de sociolinguïstische hoek van de taalwetenschap waarbij met name wordt gekeken naar de (niet-)sprekers van het Helmonds dialect en hun motivaties. Dit onderzoek richt zich dus op de gebruikers van het dialect, omdat zij de huidige status van een taalvorm bepalen.

De benodigde informatie voor het onderzoek is uit verschillende bronnen gehaald. De voorbereidende fasen bestonden uit een literatuuronderzoek en een gesprek met prof. dr. Swanenberg van de Universiteit van Tilburg. Als hoogleraar Diversiteit in Taal en Cultuur is hij gespecialiseerd in taal en cultuur in Noord-Brabant waarbij hij zich voornamelijk bezighoudt met het dialectgebruik binnen die provincie. Hij schrijft met regelmaat in (regionale) tijdschriften en publiceert tevens wetenschappelijke artikelen met betrekking tot taal, dialect, cultuur en identiteit. Met behulp van zijn kennis kan verder worden ingegaan waar de literatuur tekortschiet en kan mede een duidelijker beeld gevormd worden van het proces van regiolectisering.

Centraal in dit onderzoek staat de enquête die is uitgedeeld binnen de Helmondse gemeenschap. Deze enquête moest een beeld geven van de attitude naar en kennis van het Helmonds, zodat de status van het dialect kon worden opgemaakt. Er werd gevraagd naar kennis, gebruik en attitude verspreid over zes onderdelen waarvan de eerste vier afkomstig zijn uit de enquête die Wilting et al. (2014) hebben gebruikt voor hun onderzoek naar dialectkennis en -gebruik onder Eindhovense jongeren. Omdat het Helmonds echter een ander dialect is, zijn de overgenomen onderdelen waar nodig aangepast en zijn er daarnaast twee onderdelen toegevoegd. 223 respondenten hebben de enquête ingevuld en van 167 respondenten is de resultaten meegenomen in de analyse. Met een totaal aantal inwoners van 89.726 (Gemeente Helmond,

per 1 januari 2015) komt dit uit op 0.19% van de totale Helmondse bevolking dat is ondervraagd voor deze enquête.

In het eerste onderdeel werd gevraagd naar achtergrondgegevens als leeftijd, geslacht, opleiding, beroep of dagbesteding, eigen herkomst, herkomst van de ouders en de huidige woonplaats, zodat de respondenten konden worden ingedeeld in groepen. De doorslaggevende factor is 'leeftijd' en hier zal dan ook de focus liggen in de analyse.

In het tweede onderdeel van de enquête werd naar het zelfgerapporteerd taalgebruik gevraagd in drie domeinen, namelijk met elf verschillende gesprekspartners, op vijf locaties en over vijf gespreksonderwerpen. Met dit deel van de enquête kan worden bepaald of de respondenten taalkeuzes laten afhangen van gesprekspartner, locatie, gespreksonderwerp of een combinatie van meerdere domeinen. De respondenten konden in iedere situatie kiezen uit vier variëteiten: het Standaardnederlands, het regiolect, het Helmonds dialect en een vreemde taal. De variëteiten zijn aan het begin van dit onderdeel uitgelegd zodat de respondenten wisten waar ze voor kozen:

Standaardnederlands (AN): de taal die je op school leert en die gebruikt wordt op de radio en het journaal op TV.

Regiolect: een taalvorm tussen het dialect en het Standaardnederlands in, met een herkenbaar Brabants accent of Brabantse uitdrukkingen, zoals de zachte 'g', 'gij' i.p.v. 'jij', 'houdoe' enz. Je kan horen dat iemand uit Brabant komt, zonder dat die persoon overdreven Brabants of dialect praat.

Dialect: het Helmonds. Het dialect verschilt van het Standaardnederlands en het regiolect. Gebruikers spreken met een zwaarder accent dan wanneer ze regiolect spreken. Het heeft ook andere woorden voor bijvoorbeeld 'melk', 'kijken', 'praten', enz.

Vreemde taal: Engels, Duits, Frans, Turks enz.

In het derde onderdeel van de enquête werd gevraagd naar de kennis en het gebruik van dialectwoorden en regionalismen. In het eerste deel moesten de respondenten enerzijds aangeven of ze de opgegeven dialectitems kenden en anderzijds aangeven welke vorm – dialect, regiolect of de Standaardnederlandse equivalent – ze vaker gebruikten. De dialectwoorden zijn willekeurig afgenomen uit de tweede druk van de eerste editie van *Het Helmonds Woordenboek* van taalwetenschapper dr. Wim Daniëls. Het tweede deel bestond uit een regionalismenlijst met woordparen die waren opgemaakt uit een regiolectwoord en het Standaardnederlandse equivalent. Deze woorden zijn direct overgenomen uit de vragenlijst van Wilting et al. (2014) omdat hun onderzoek dezelfde regio betreft, waarvoor dus dezelfde regionalismen opgaan. Op een vijfpunts Likert-schaal gaven de respondenten aan of ze uitsluitend de Brabantse variant of de Standaardnederlandse variant gebruikten, dan wel beide varianten even vaak. Er is gekozen voor een vijfpuntsschaal om de respondent aan de ene kant voldoende kiesruimte te geven – bij een driepuntsschaal is hier slechts te kiezen uit enkel de drie variëteiten wat het kiezen van een tussenweg, ‘het gebruik ligt tussen twee variëteiten in’, onmogelijk maakt – en om de keuzes van de respondenten aan de andere kant te beperken – bij een zevenpuntsschaal verwateren de resultaten enigszins omdat de aangrenzende keuzes dan niet ver uit elkaar liggen, ‘het gebruik ligt tussen twee variëteiten in, maar de ene wordt net iets meer gebruikt dan de ander’. Dit laatste maakt het classificeren van de resultaten lastig en ze zijn daarnaast niet veelzeggend: het verschil tussen ‘meer dan een beetje eens met de stelling, maar net iets minder dan helemaal eens’ en ‘meer eens dan neutraal, maar minder dan een beetje eens’ is minder betekenisvol dan het onderscheid tussen ‘een beetje eens’ en ‘neutraal’ wat een vijfpuntsschaal creëert.

In het vierde onderdeel van de enquête werd de respondent een aantal stellingen over het Brabants, Helmond en de provincie Noord-Brabant voorgelegd waarover ze op een vijfpunts Likert-schaal moesten aangeven in welke mate men het eens dan wel oneens was met de

stelling. Dit deel van de enquête heeft dus als doel de attitude van de respondent te achterhalen en om die reden is wederom gebruik gemaakt van een vijfpuntsschaal.

In het vijfde onderdeel kregen de respondenten een lijst met semantische differentialen te zien die volgden op de stelling “Ik vind het Helmonds ...”. De respondent moesten vervolgens op een vijfpunts Likert-schaal aangeven in hoeverre hij of zij het eens was met die stelling. Het gebruik van semantische differentialen is een veelgebruikte manier in de sociale wetenschappen om attitude te meten. Heise (1970) legt uit dat semantische differentialen een simpele, economische manier biedt om de reacties van mensen te verzamelen omdat het geen onderscheid maakt tussen leeftijd, achtergrond of cultuur: het is toepasbaar op iedereen. Osgood et al. bedachten in 1957 de semantische differentiaaltechniek als methode om attitude te meten. Volgens Agheyisi en Fishman (1970) motiveerden zij deze manier van onderzoeken met de gedachte dat onderzoekers de mogelijkheid werd gegeven om een generaliteit vast te leggen in metingen waarbij de focus direct lag op ongekwalficeerde objecten – de semantische differentialen – omdat dit object het antwoord van de respondent uitlokte, en niet een woord of concept dat in de vraag stond. Osgood (1964) en Jakobovits (1966) valideerden het gebruik van semantische differentialen voor vierentwintig verschillende talen. Op het moment van Heises schrijven in 1970 was de techniek voor vijftien talen gevalideerd, waaronder het Nederlands. Agheyisi en Fishman moedigen het gebruik van deze gesloten manier van enquêteren daarnaast aan omdat het uitsluit dat de respondent antwoorden gaat geven die buiten de gewenste dimensie vallen. Daar komt bij dat wanneer in dit onderdeel van de enquête gebruik zou zijn gemaakt van open vragen – “Ik vind het Helmonds <vul in>” – antwoorden uiteen gaan lopen wat het verzamelen, analyseren en categoriseren van de antwoorden problematisch maakt. Het gebruik van semantische differentialen maakt dit eenvoudiger en geeft de onderzoeker de kans om de respondent te sturen. Dit alles bij elkaar ondersteunt het gebruik van semantische differentialen in dit onderzoek.

Het zesde en laatste onderdeel van de enquête is als enige niet gesloten. De respondenten werd hier namelijk de gelegenheid gegeven het Helmonds dialect te omschrijven zoals ze dat in hun eigen beleving ervaren. Ze moesten in maximaal tien woorden omschrijven wat volgens hen het Helmonds dialect is. De respondenten zijn zo vrij de eigen bewoording te gebruiken waardoor bepaald kan worden in welke termen zij over het dialect denken. Het onderdeel werd afgesloten met een vraag waarin de respondent moest aangeven of die het dialect zou meegeven aan zijn of haar kinderen. Deze vraag moest met 'ja' of 'nee' beantwoord worden en de respondent moest diens keuze kort motiveren, zodat kon worden achterhaald wat de kijk van de respondent op het dialect was voor de volgende generatie. De enquête is opgezet met Google Forms en vervolgens verspreid over Facebook.

4. Resultaten

De steekproef van 0.19% wordt gezien als een representatieve hoeveelheid omdat de proefpersonen onderling voldoende variëren en de hoeveelheid proefpersonen per groep niet ver uit elkaar liggen. De respondenten die zijn uitgesloten in de analyse woonden niet in Helmond om de reden dat er een beeld van het dialect moest worden gekregen vanuit de inwoners van de stad. Er kan niet worden bevestigd of de respondenten hun gegevens naar waarheid hebben ingevuld, maar alle vragen zijn beantwoord en die gegevens zijn gebruikt.

4.1. *Onderdeel 1: achtergrondgegevens*

De enquête is ingevuld door alle leeftijdsgroepen: de jongste respondent was 14 en de oudste 76. Aan de hand van de leeftijden zijn er drie groepen gemaakt: 30-, 31-55 en 56+. 25.1% van hen hoort bij de eerste groep, 45.6% bij de tweede groep en 29.3% bij de derde groep. 42.5% was man en 57.5% vrouw. 22.7% werkte niet: gepensioneerd, in de WAO, arbeidsongeschikt

of huismoeder/-vader. 10.2% was nog schoolgaand en 67.1% was werkende. Van de respondenten had 92.2% ouders die geboren en opgegroeid waren in Brabant, 3.0% ouders die na hun 18e naar Brabant waren verhuisd en had de rest ouders waarvan één of beide uit een andere provincie kwam of kwamen (Noord-Holland) of afkomstig was of waren uit het buitenland (Duitsland, Italië, de Antillen).

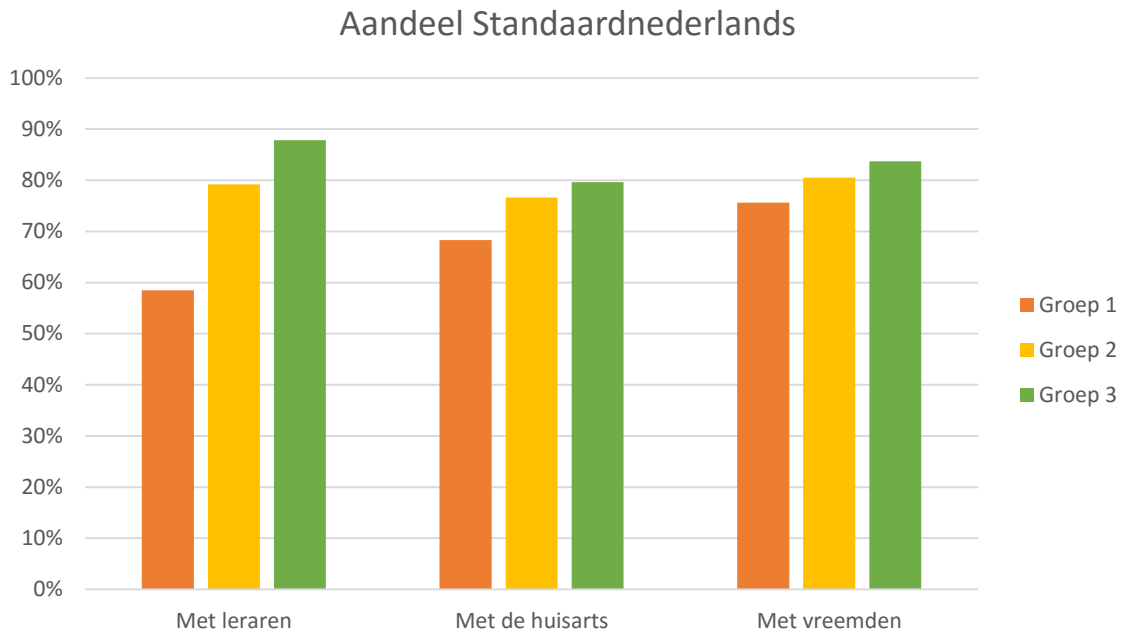
4.2. Onderdeel 2: zelfgerapporteerd taalgebruik

In dit onderdeel werd gevraagd naar het eigen taalgebruik in verschillende domeinen en situaties. In het domein van de gesprekspartners liggen de aandelen van alle drie de groepen in informele situaties ongeveer gelijk en kiezen ze het vaakst voor dialect of regiolect: met ouders, broer(s) en/of zus(sen) en grootouders wordt voornamelijk dialect gesproken en zo niet dan wordt het regiolect gebruikt. Het dialect en regiolect maken in deze informele situaties in alle drie de groepen vaak ruim driekwart van het aantal gebruikte variëteiten op. De jongste groep schiet er echter bovenuit wanneer met grootouders wordt gesproken; zij spreken dan met 73.2% het vaakst dialect tegenover respectievelijk 55.8% en 55.1% in groepen 2 en 3, zoals te zien is in de volgende grafiek:

Figuur 3 – Het aandeel dialect met grootouders.

Dit kan te maken hebben met het feit dat de grootouders van de respondenten in die groepen wellicht niet meer in leven zijn en daardoor in herinneringen moet zoeken naar hoe gesproken werd met deze familieleden. Het Standaardnederlands wordt bij alle drie de groepen pas toegepast wanneer de situaties formeler en minder persoonlijk worden, bijvoorbeeld wanneer gesproken wordt met leraren, vreemden of de huisarts zoals te zien is in de volgende grafiek:

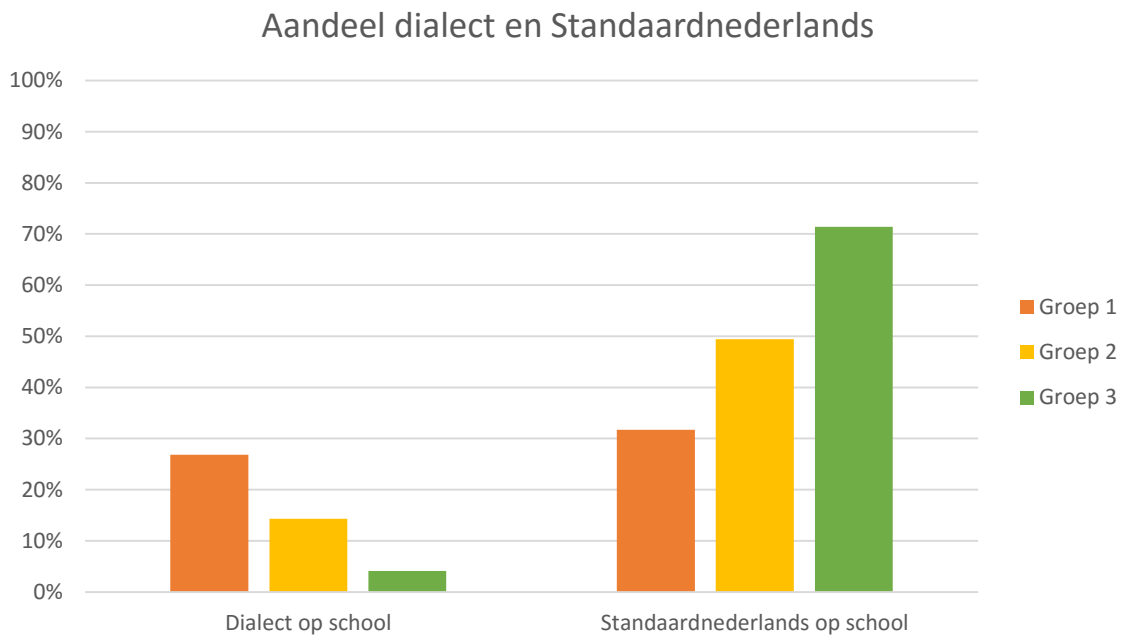

Figuur 4 – Het aandeel Standaardnederlands met drie verschillende gesprekspartners.

In gesprekken met vrienden van buiten school verschilt de jongste groep echter weer van de twee andere groepen, want hier gebruikt slechts 9.8% van de jongste groep Standaardnederlands tegenover respectievelijk 24.7% en 32.7% van groepen 2 en 3. Dit kan wederom te maken hebben met de leeftijd aangezien een groot deel van deze jongste groep nog regelmatig met vrienden van buiten school omgaat, een situatie die voor de oudere generaties vaak niet meer van toepassing is. Met leraren spreekt de jongste groep vaker regiolect dan de twee oudere groepen: de jongste groep gebruikt het bijna twee keer zo vaak in deze gesprekssituatie dan de tweede groep en bijna vier keer vaker dan de oudste groep. Hieruit kan worden opgemaakt dat jongere mensen in Helmond zich op hun gemak voelen om met hun leraren een variant te gebruiken die geen Standaardnederlands is, maar ook niet veel afwijkt van het dialect.

Wanneer gekeken wordt naar de gesprekslocatie verschillen de drie groepen ook niet veel van elkaar als het aankomt op de gebruikte variëteit: hoe formeler de situatie, hoe eerder de standaardtaal gebruikt wordt. Er is wel een trend te zien in het gebruik van dialect in de groepen: naarmate de leeftijd stijgt, neemt het gebruik van dialect af. Van de jongste groep spreekt 26.8%

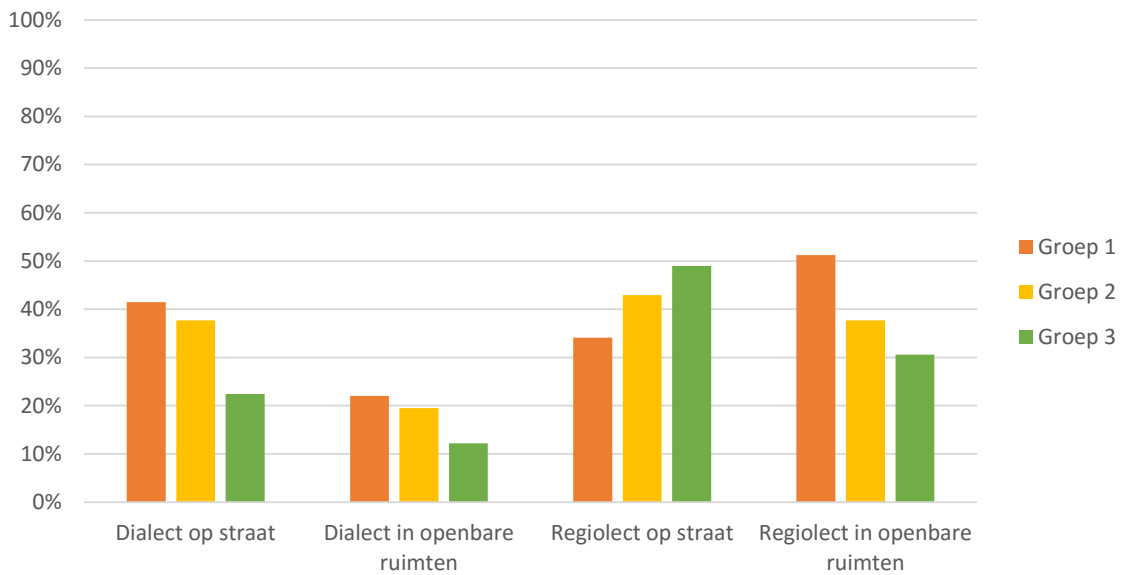
op school dialect, naar 14.3% van de tweede groep, naar 4.1% van de derde groep. Dit kan ook omgedraaid worden: het gebruik van Standaardnederlands op school neemt per groep toe, zoals duidelijk blijkt uit de volgende grafiek:

Figuur 5 – Het aandeel Standaardnederlands op school.

Hetzelfde geldt voor gesprekken op straat – 41.5% van de jongste groep gebruikt dialect, 37.7% van de tweede groep en 22.4% van de oudste groep – en gesprekken in openbare ruimten – 22% van de jongste groep, 19.5% van de tweede groep en 12.2% van de oudste groep. De volgende grafiek geeft deze trend goed weer:

Aandeel dialect en regiolect

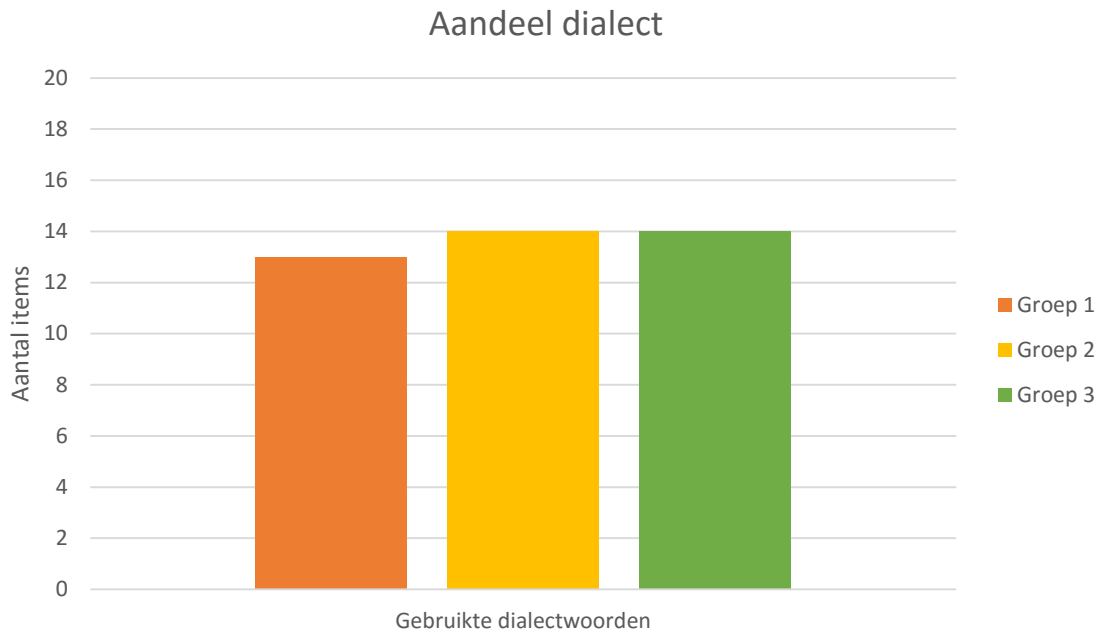
Figuur 6 – Het aandeel dialect en regiolect op twee verschillende locaties.

Op straat wordt het regiolect wel vaker gekozen naarmate de groep ouder wordt, maar neemt dat gebruik per groep af wanneer de respondenten zich in openbare ruimten bevinden. De neerwaartse trend betreffende het dialectgebruik is ook duidelijk te zien. Blijkbaar voelen jongeren zich eerder op hun gemak om dialect op straat te praten dan hun oudere stadsgenoten, maar lijken die oudere groepen zich juist vertrouwder te voelen met het regiolect. Dit zijn verrassende vindingen omdat vroeger veel meer mensen dialect spraken dan nu, ook op school (J. Swanenberg, persoonlijke communicatie, 10 juni 2015). Dat de oudste generatie minder vaak dialect of regiolect sprak op school en met leraren kan te maken hebben met het feit dat nonnen en meesters toen nog voor de klas stonden en die doorgaans strenger waren en meer aandacht hadden voor correctheid dan de leraren van nu.

De gebruikte variëteiten in de verschillende gespreksonderwerpen vertonen ook geen uitzonderlijke resultaten: persoonlijke, informele onderwerpen als liefde, jeugdherinneringen en hobby's worden door alle drie de groepen verteld in regiolect of dialect en alleen bij gesprekken over politiek wordt het Standaardnederlands vaker gebruikt.

4.3. *Onderdeel 3: kennis en gebruik van dialectwoorden en -uitdrukkingen*

De meeste dialectwoorden zijn bekend bij de groepen, maar er zijn per woord veel onderlinge verschillen in gebruikte variant. De oudste groep lijkt over het algemeen de dialectvorm het vaakst te gebruiken en waar de Standaardnederlandse variant vaker gebruikt werd, was het verschil vaak slechts één tot vier respondenten dat de dialectvorm vaker gebruikte. De respondenten in de derde groep waren ook vrij duidelijk in hun gebruik, maar er was wel veel afwisseling; de respondenten kenden de dialectvorm en gebruikten die vaker, gebruikten de Standaardnederlandse vorm vaker, of het gebruik lag ongeveer in het midden (de respondenten waren nagenoeg gelijk verdeeld in hun gebruik). In dit laatste geval was er dan wel vaak een meerderheid die de dialectvorm vaker gebruikte. De jongste groep bleek het verrassendst: bij dertien van de twintig woorden gebruikt een meerderheid van de respondenten de dialectvorm vaker. Gezien de trend van het huidige, algemene dialectverlies in Nederland waar kennis en gebruik per generatie afneemt, was hier de verwachting dat de jongeren de Standaardnederlandse vorm vaker zouden gebruiken. Vergelijk dit met de tweede en derde groep die bij veertien van de twintig woorden de dialectvorm vaker gebruiken: op het gebied van dialectgebruik liggen de drie groepen dus vrij dicht bij elkaar wat blijkt uit de volgende grafiek:

Figuur 7 – Het aantal keer dat het merendeel van de respondenten het dialectwoord vaker gebruikt.

Kennis is de aard van het verschil tussen de jongere generatie en de twee oudere. Er waren namelijk weinig dialectvormen die onbekend waren bij de tweede en derde groep, alleen de jongste groep gaf regelmatig aan sommige dialectvormen niet te kennen. De enige woorden die de tweede en derde groep ook niet kenden, waren de woorden ‘flaris’ (sul, sukkel) en ‘skaw’ (schaduw). Alle items zijn willekeurig uit *Het Helmonds Woordenboek* van Daniëls (2006) gehaald, een verklaring voor het verschil in gebruik binnen groepen kan daarom moeilijk gegeven worden. Wellicht dat het ene woord vaker voorkomt in het dagelijks leven van de respondenten dan het andere en dat dat woord daarom vaker gebruikt wordt. Dus hoewel het gebruik van de dialectvormen tussen groepen vrijwel niet verschilt, loopt de kennis bij de jongste groep vaak achter op die van de tweede en derde groep wat in dat opzicht op dialectverlies zou kunnen wijzen.

Bij de regionalismen kiezen de respondenten in de jongste groep eerder voor de Brabantse variant dan voor de Standaardnederlandse vorm. Over het algemeen neigt deze groep dus sneller naar de Brabantse variant dan naar de standaardvorm waardoor zij zich het vertrouwdst lijken

te voelen bij het regiolect. De antwoorden van de tweede groep liggen vaak nagenoeg gelijk verspreid over alle vijf de keuzeopties die de Likert-schaal bood. Bij het ene woord wordt uitsluitend de Brabantse variant gebruikt, bij het andere woord uitsluitend de Standaardnederlandse vorm en bij het andere woord ligt het gros daartussenin, maar de marges zijn klein: er wordt bijna niet unaniem gekozen voor één vorm, behalve bij de Brabantse woorden ‘houdoe’, ‘friet’ en ‘peperkoek’. Dezelfde trend gaat op voor de derde groep, maar er zijn onderling geen overeenkomsten: waar bijvoorbeeld een groot deel van de tweede groep ‘meisje’ gebruikt, kiest een groot deel van de derde groep voor ‘meiske’.

4.4. Onderdeel 4: stellingen over het Brabants, Helmond en Noord-Brabant

Met de meeste stellingen zijn de respondenten het eens: de respondenten vinden het Brabants accent niet per se mooi klinken en ook vinden ze dat een dialectspreker dom overkomt. Uit dit laatste blijkt dat het spreken van dialect door deze respondenten geassocieerd wordt met een laag intellect wat in wezen overeenkomt met de naoorlogse opvatting van de hogere klasse dat het spreken van dialect een voet op de rem was voor dialectsprekers die hogerop wilden komen. En toch wijzen de resultaten uit het vorige onderdeel uit dat het merendeel van de groepen dialectwoorden vaker gebruikt dan de Standaardnederlandse equivalenten. In die zin spreekt hun taalgebruik de eigen attitude tegen: zijn de respondenten zich niet bewust van hun eigen taalgebruik? Wellicht zien de respondenten het Helmonds dialect niet zozeer als ‘dialect’ en is het voor hen eerder een eigen taal.

Met betrekking tot de provincie Noord-Brabant is een grote meerderheid positief: meer dan 91% van alle ondervraagden voelt zich Brabander, ruim 68% van alle groepen wil in de provincie blijven wonen en meer dan 77% vindt Brabants praten gezellig klinken. De jongste groep steekt hier met 92.7% ‘gedeeltelijk eens’ tot ‘eens’ bovenuit wat erop wijst dat het

regiolect iets is waar alle drie de groepen zich erg goed in kunnen vinden, maar waar praktisch de complete jongste groep zich in thuis voelt. De jongste groep houdt daarnaast meer van Brabantse feesten dan de twee oudere groepen, maar de verschillen zijn niet uitzonderlijk groot: 65.9% van de jongste groep tegenover 51.9% en 53.1% van de twee oudere groepen. Er is over het algemeen wel een positieve houding naar Brabantse feesten, maar de jongeren steken erbovenuit. Als laatste kan vrijwel iedereen zich vinden in de Brabantse mentaliteit. De attitudes naar het Brabants zijn dus veelal positief en alle groepen lijken zichzelf de Brabantse identiteit aan te meten, maar wanneer wordt gevraagd naar de attitude richting Helmond wordt al gauw iets duidelijk. Hoewel een meerderheid van 75.6% in de jongste groep zich Helmonder voelt, zijn de resultaten hier minder eenstemmig dan bij de andere stellingen, het minst zelfs. Bij de stelling “Ik wil altijd in Helmond blijven wonen” zet dit gevoel zich duidelijk verder: 56.1% uit zich negatief tot neutraal naar deze stelling vergeleken met 43.9% dat het er enigszins mee eens is. De respondenten voelen zich duidelijk verbonden met de provincie en de stad en lijken trots te zijn op hun accent, maar zien Helmond niet als de plaats waar ze hun leven willen doorbrengen. Dit is van groot belang voor het overleven van het dialect, aangezien het wegverhuizen uit de stad de kans kleiner maakt dat het nageslacht het dialect ooit nog zal gebruiken, want waarom zou iemand zijn kinderen het dialect van een stad leren waar ze niet wonen? Het regiolect heeft hierbij wel een grotere kans gebruikt te worden, omdat een meerderheid aangeeft in de provincie te willen blijven wonen waardoor de kans dat de volgende generatie regiolect zal spreken, groter wordt. Tel daar de enorm positieve houdingen richting het Brabants bij op en het wordt al gauw duidelijk dat het regiolect niet in gevaar is, sterker nog, het lijkt te bloeien.

4.5. *Onderdeel 5: stellingen over het Helmonds dialect*

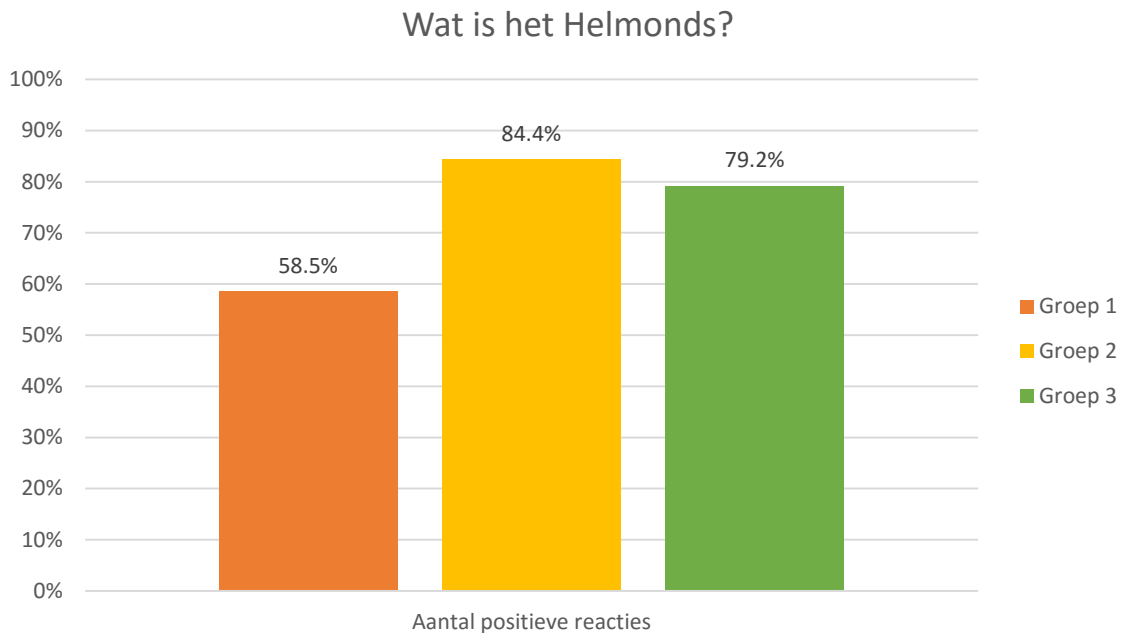
In dit onderdeel werd uitsluitend naar attitudes richting het Helmonds dialect gevraagd. In de jongere groep zitten veel tegenstrijdigheden: ze vinden het dialect voornamelijk afstotend, ontoepasselijk, oubollig, brutaal en smakeloos, maar tegelijkertijd ook plezierig, overtuigend, interessant, geloofwaardig, creatief, stoer, belangrijk en goed; alleen over het nut van het dialect komen de jongere respondenten neutraal uit. De tweede groep is positiever: zij vinden het dialect wel aantrekkelijk en passend, ervaren het moderner en stijlvoller dan de jongere groep, maar stellen zich ook grotendeels neutraal op tegenover het nut van het dialect. De oudste groep denkt net zo over het dialect als de tweede groep, maar hebben een neutrale houding naar de beleefdheid van het dialect en vinden het als enige groep wel nuttig. Uit dit onderdeel blijkt dat de attitudes naar het Helmonds van de jongere groep verdeeld positief en negatief zijn, maar negatiever dan de andere twee groepen: ze vinden het dialect ontoepasselijk, niet van deze tijd en er is onenigheid over het nut ervan. Dit zouden voorspellers kunnen zijn voor het gebruik van de volgende generatie: uit het derde onderdeel blijkt dat de jongere generatie het dialect nog gebruikt, maar deze attitudes maken het overleveren van het dialect naar een volgende generatie onwaarschijnlijk.

4.6. *Onderdeel 6: de eigen visie van het Helmonds dialect*

In dit onderdeel konden de respondenten in eigen bewoording omschrijven wat volgens hen het Helmonds dialect is, en de antwoorden zijn uiteenlopend. De eerste groep is gemengd positief en negatief: de een vindt het een ‘mooi taaltje en een eigen gevoel’, ‘voor echte Helmondse mensen (...) een leuk dialect’, ‘oncharmant, luid, lomp, soms gezellig maar klinkt als thuis’, ‘(...) jezelf kunnen zijn’ en ‘een taal die laat horen dat je Brabander bent en je daar trots op bent’, en de ander vindt het ‘uit de tijd’, ‘lichtelijk pauper’, ‘asociaal overkomend, schreeuwerig, plat’ en ‘ouderwets en (...) vreselijk’. Over het algemeen stelt de eerste groep

met 58.5% positieve reacties zich positief tegenover het Helmonds dialect en de meerderheid associeert het met thuis en de eigen identiteit wat aangeeft dat deze groep waarde aan het dialect hecht. De tweede groep is positiever dan de eerste en geeft vooral antwoorden met een nostalgische en emotionele lading: ‘het hoort bij de stad’, ‘een (...) eigen taal’, ‘verbroedering’, ‘daar ben ik mee opgegroeid’, ‘oude verhalen bij oma’, ‘het is wat me definieert’, ‘thuis zijn’, ‘een taal die niet verloren mag gaan’ en ‘een taal die je verbindt met het verleden’. De antwoorden van deze groep slaan vaker dan de jongste groep terug op de herinneringen en identiteit van de respondenten en er waren slechts drie negatieve reacties – ‘ouderwets’, ‘plat en lelijk’ en ‘mooi, maar niet altijd gepast’. Dit komt neer op 84.4% positieve reacties op het Helmonds tegenover de kleine meerderheid van de jongste groep. De tweede, oudere groep bevindt zich langer in de dialectomgeving, heeft in voorgaande onderdelen aangegeven het beter te kennen en vaker te gebruiken en lijkt zich verbonden te voelen met het dialect en de stad. De derde en oudste groep is ook overwegend positief met nostalgische en emotionele antwoorden als ‘de taal in de stad waar ik geboren en getogen ben’, ‘een stukje geschiedenis’, ‘thuis taal’, ‘gemoedelijk en vertrouwd’, ‘trots’, ‘een vorm van herkenning’, ‘jammer dat het verdwijnt’ en ‘mij zeer dierbaar’. 79.2% van de reacties van deze groep heeft een positieve ondertoon, maar er waren ook antwoorden in negatieve sfeer – ‘te plat en niet mooi’, ‘niet altijd te gebruiken’ en ‘klinkt ordinair als je het niet verstaat’. Naast de schaarse negatieve reacties in de tweede en derde groep hebben de overige antwoorden vaak betrekking op de toepasselijkheid van het dialect: de respondenten laten doorgaans zien dat ze begrijpen dat het dialect niet in iedere situatie te gebruiken is en het voor buitenstaanders waarschijnlijk onverstaanbaar is. In tegenstelling tot deze groepen zijn de overige, niet-positieve reacties in de jongste groep veelal negatief. Een enkeling in deze groep geeft een antwoord met betrekking tot de toepasbaarheid, maar deze vraag lijkt bij de jonge respondenten vooral gevoelens naar boven te halen. Het

uiteindelijke verschil tussen de eerste groep en de twee andere groepen is duidelijk te zien in de volgende grafiek:

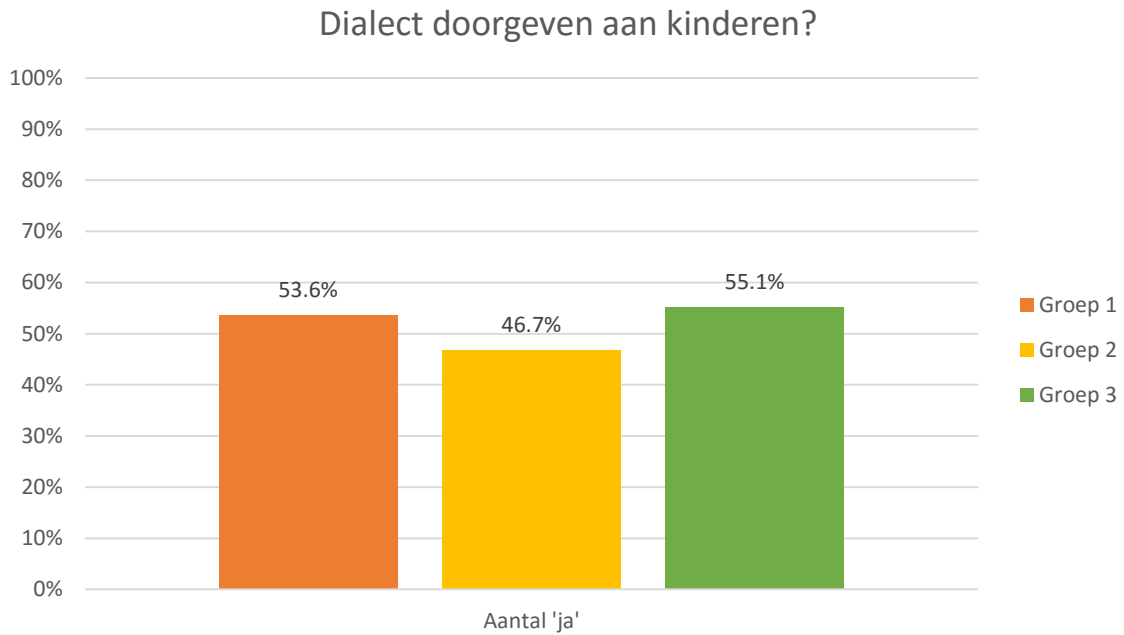

Figuur 8 – Het aantal positieve reacties op de vraag wat het Helmonds volgens de respondenten is.

Er is duidelijk te zien dat de twee oudere groepen positiever zijn dan de jongere groep, maar dit neemt hun positieve meerderheid niet weg.

In de tweede vraag van dit onderdeel gaven de respondenten antwoord op de vraag of ze het dialect aan hun kinderen mee zouden geven. 53.6% van de jongeren geeft een bevestigend antwoord met redenen die voornamelijk te maken hebben met het idee dat hun kroost dat zou moeten kennen omdat ze in Helmond wonen, omdat de respondent het zelf spreekt en ze het zo vanzelf zullen oppikken of omdat het dialect anders uitsterft. De overige respondenten die met 'nee' antwoordden, gaven als reden dat ze het dialect zelf niet spreken, omdat het Standaardnederlands beter overkomt op school en in de latere carrièreloopbaan, je er jezelf

professioneler mee opstelt of omdat de respondent niet in Helmond wil blijven wonen waardoor het nut van het aanleren van het Helmonds wegvalt. Van de tweede groep geeft slechts 46.7% aan het Helmonds mee te geven of mee te hebben gegeven aan hun kinderen. De redenen hiervoor zijn het meegeven van de cultuur en de opvatting dat ze het vanzelf leren, maar ook omdat het dialect in stand gehouden moet worden en omdat het bij de afkomst van de respondent hoort. 32.5% wilde het niet aan hun kinderen meegeven omdat het Standaardnederlands in deze tijd geschikter is, en de overige 20.8% gaf 'nee' op omdat ze geen kinderen hadden of dat niet wilden, maar enkelen daarvan zeiden wel dat het Standaardnederlands toepasselijker was om te leren dan het dialect. Van de oudste groep gaf 55.1% van de respondenten aan het dialect mee te hebben gegeven aan hun kinderen, vaak met de reden dat het dialect moet blijven bestaan, de kinderen zich op die manier overal verstaanbaar kunnen maken en ze het toch wel leerden op school en op straat. 34.7% van de respondenten gaf aan dat ze het dialect niet hebben meegegeven aan hun kinderen. De overige 10.2% van de respondenten zei ook 'nee', maar gaven daarbij aan dat de kinderen het wel zouden oppikken op school en op straat of dat het Standaardnederlands beter zou zijn voor school. In de volgende grafiek staat de verspreiding van het aantal antwoorden met 'ja' per groep aangegeven:

Figuur 9 – Het aandeel respondenten dat het dialect door wil geven/heeft gegeven aan hun kinderen.

Hier is te zien dat de groepen niet veel verschillen in hun antwoord. De opmerkelijkste vondst is de jongere groep waarvan meer dan de helft van plan is het dialect aan hun kinderen mee te geven.

5. Discussie

De resultaten van het onderzoek zijn omvangrijk genoeg gebleken om aannemelijke conclusies te trekken en antwoord te geven op de hoofdvraag. Echter bleek de enquête achteraf niet volledig te zijn. Ten eerste ontbrak in het eerste onderdeel de optie die gekozen had moeten worden als Helmond ooit de woonplaats geweest is. Nu zijn alle niet-inwoners uitgeselecteerd, maar hadden hun gegevens alsnog gebruikt kunnen worden als bleek dat ze wel ooit in Helmond hadden gewoond. Ten tweede had er ook nog gevraagd moeten worden naar de scholing van de respondenten zodat achterhaald had kunnen worden of het opleidingsniveau invloed heeft op het spreken van dialect, zoals Driessen (2003) beargumenteerde. Ten derde werd er gevraagd naar de variant die respondenten zouden gebruiken wanneer ze bijvoorbeeld een gesprek zouden voeren met leraren; de twee oudere groepen en een deel van de jongere groep bevindt zich niet meer in die situatie. In hetzelfde onderdeel had voor de twee oudere groepen bij het domein ‘gesprekspartners’ nog ‘collega’s’ kunnen worden toegevoegd en bij het domein ‘locatie’ kon ‘op het werk’ daar nog een aanvulling op zijn. Hetzelfde geldt ten vierde voor het laatste onderdeel waarin de respondent gevraagd werd of die het dialect aan het nageslacht mee zou geven; de oudste groep en een deel van de tweede groep heeft al kinderen waardoor die vraag voor hen niet meer van toepassing is. De antwoorden die ze gaven slaan terug op de ervaring die ze zelf hebben gehad met betrekking tot het al dan niet aanleren van dialect aan het nageslacht, en dit maakt de antwoorden van deze groepen niet minder betekenisvol omdat het de attitudes van de respondenten weergeeft van toen ze jonger waren. Ten vijfde is het algemene probleem met zelfrapportage dat nooit nagegaan kan worden of het antwoord van de respondent ook daadwerkelijk correspondeert met gesprekssituaties waarin de respondent zich bevindt. De respondent kan namelijk het idee hebben een bepaald antwoord te moeten geven, bijvoorbeeld dat hij of zij in werkelijkheid vaker regiolect spreekt met de dokter maar aangeeft Standaardnederlands te spreken omdat die variëteit in die situatie vanzelfsprekender en in een

sociaal-maatschappelijk kader gewenster is. Als laatste werd gehoopt met de enquête een leeftijdsgroep van in de 80 te ondervragen, maar de oudst ondervraagde persoon was 76 waardoor een vergelijking met de oudere leeftijdsgroep onmogelijk was. Er waren wel meerdere personen in de 70 die de enquête hebben ingevuld waardoor de resultaten van jongere generaties alsnog vergeleken konden worden met een vrij oude leeftijdsgroep.

Er zou ten slotte in vervolgonderzoek nog onderzocht kunnen worden in hoeverre de factor ‘mobiliteit’ invloed heeft op het dialectgebruik in Helmond. De plotseling stijgende mobiliteit van leerlingen in de jaren '60 als gevolg van de Mammoetwet zorgde ervoor dat voorheen geïsoleerde dialecten dagelijks met elkaar in contact kwamen, en J. Swanenberg (persoonlijke communicatie, 10 juni 2015) beargumenteerde dit als de tweede grote stap richting de opkomst van het regiolect. Deze situatie is tegenwoordig ook van toepassing op het hoger onderwijs. Het wordt eindexamenleerlingen met het gratis studentenreisproduct namelijk aantrekkelijk gemaakt om in het hele land een opleiding te volgen. Hierdoor groeit de mobiliteit van deze groep verder omdat ze nu vaak de stad uit trekken om elders in Nederland te gaan studeren. Dit zorgt wederom voor taalcontact, maar in vergelijking met het regionale karakter ervan op het voortgezet onderwijs is dat nu op landelijk niveau. De waarschijnlijk toch al regionale spraak van de afzonderlijke studenten groeit dan nog verder richting een algemene tussenweg die de vorm aanneemt van het Standaardnederlands om persoonlijke verschillen te verkleinen of om te voldoen aan een ongeschreven taalnorm, vooral in de grote steden. De studenten verhuizen daarbij naar de stad waarin ze studeren waardoor hun hele taalomgeving verandert en waar die de eigen spraak na verloop van tijd onbewust door zal laten beïnvloeden en op zal aanpassen. Maar of dit in de praktijk daadwerkelijk zo werkt en of dat ook opgaat voor het Helmonds, moet nader onderzoek uitwijzen.

6. Conclusie

Het Helmonds dialect is niet zo in verval als gedacht: er zijn nog veel sprekers, zelfs in de jongste groep. Dit spreekt het onderzoek van Driessen (2003), Jansen (2001), Swanenberg (2006), Willemyns et al. (2010) en Wilting et al. (2014) tegen. Attituden zijn over alle groepen afwisselend positief-negatief en de jongste groep wil het dialect doorgeven aan hun kinderen. Als daaraan wordt toegevoegd dat het dialect aanwezig is op sociale media en dat het onder andere lexicaal gedocumenteerd staat in meerdere versies van een Helmonds woordenboek, dan heeft het Helmonds volgens de UNESCO-richtlijnen een vrij hoge vitaliteit. Het dialect wordt alleen steeds minder gebruikt in bestaande taaldomeinen. Dit komt overeen met de onderzoeken van Geeraert (2009), Vandekerkhove (2005), Willemyns et al. (2010) en Wilting et al. (2014). Er is geen taalonderwijs voor het Helmonds en de overheid voert geen actief beleid met betrekking tot het dialect. Respondenten van alle leeftijdsgroepen praten in eigen bewoording daarnaast eerder over 'Brabants' dan over 'Helmonds', wat er op zou kunnen wijzen dat sprekers niet het idee hebben een dialect te spreken. De hypothese dat het Helmonds steeds meer kenmerken moet inleveren voor het regiolect wordt hiermee deels bevestigd. De respondenten maken ondanks de aanwezige dialectkennis veel meer gebruik en zijn zich bewuster van de secundaire, dialectoverkoepelende kenmerken die bij het Brabants regiolect horen. Dit sluit aan bij de onderzoeken van Swanenberg en Meulepas (2011), Willemyns et al. (2010) en Wilting et al. (2014) waaruit bleek dat het regiolect dialect aanhoudend vervangt. Bovendien is bijna de helft van de jongste groep niet van plan in Helmond te blijven wonen. Dit zal de kans van het behoud van het dialect verkleinen. Het regiolect wordt daarentegen verder versterkt door een meerderheid die aangeeft in Brabant te willen blijven wonen. De attituden naar het dialect zijn veelal positief wat samen zou kunnen hangen met de dialectrenaissance waarbij waardering voor een dialect plots opleeft. Deze 'wedergeboorte' uit zich echter niet noodzakelijk in een toename van het aantal sprekers. De reden hiervoor is

onbekend, maar J. Swanenberg (persoonlijke communicatie, 10 juni 2015) geeft aan dat slechts één factor bepalend is in een fluctuatie van het aantal sprekers van een dialect (of taal in het algemeen), namelijk de ouders: zijn zij moedertaalsprekers van het dialect en willen ze het meegeven aan hun kinderen? Is één van de antwoorden hierop ‘nee’, dan is de kans klein dat het nageslacht nog dialect zal spreken. Vooral de twee oudere groepen spreken met ‘het mag niet verloren gaan’ dan ook hun zorg uit over het verdwijnen van het Helmonds dialect. Veel respondenten geven aan zich thuis te voelen in Helmond en zich met deze stad en hun herinneringen verbonden te voelen door het Helmonds dialect, en het verliezen van dit dialect zou het verlies van de Helmondse cultuur en identiteit betekenen. Uit deze gedachte komen de vele positieve attitudes voort en kan ‘dialectrenaissance’ in de mond worden genomen: respondenten willen het dialect, en dus hun identiteit, niet verliezen waardoor er nu alles aan gedaan wordt dat te voorkomen. ‘Je weet niet wat je hebt, tot je het mist’ is een leus die dan opgaat, en in dat stadium lijkt het Helmonds dialect zich nu net als andere dialecten in Brabant en de rest van Nederland te bevinden. Dit kan ook verklaren waarom zoveel jongeren net als de jongeren uit het onderzoek naar het Brees van Willemys et al. (2010) hun kinderen het dialect willen leren, want door het door te geven aan de volgende generatie blijft het langer bestaan. Kortom, het Helmonds dialect lijkt in de ogen van sprekers in verval te zijn, maar resultaten met betrekking tot de kennis en het gebruik van alle respondenten spreken dit tegen en bovendien uitten sprekers en niet-sprekers van het dialect dat ze graag willen dat het dialect blijft. De resultaten van dit onderzoek spreken voor zich: de kans bestaat dat het dialect minder gesproken zal worden door de volgende generatie, maar het regiolect moet dit gat opvullen. Helmonders voelen zich namelijk Brabander en de resultaten wijzen erop dat dit niet gauw zal veranderen. Om zo antwoord te geven op de hoofdvraag ‘Wat is de sociolinguïstische status van het Helmonds dialect?’: het dialect zit in de Helmondse ouderen zoals het regiolect tegenwoordig in de jongeren zit. Het Brabantse regiolect wint aan populariteit bij de jongere

generatie, maar het dialect lijkt in stand te worden gehouden door de dialectrenaissance die het al enige tijd op een hoopgevende manier laat opbloeien. Uit de literatuur blijkt dat de Nederlandse dialecten wellicht binnen een aantal tientallen jaren niet meer als communicatiemiddel worden gebruikt, maar dit neemt niet weg dat ze op dit moment een culturele ervaring meemaken.

7. Referenties

- Agheyisi, R., & Fishman, J. A. (1970). Language attitude studies: A brief survey of methodological approaches. *Anthropological linguistics*, 12(5), 137-157.
Geraadpleegd op <http://www.jstor.org/stable/30029244>
- Daniëls, W. (2006). *Het Helmonds Woordenboek*. Den Bosch: Adr. Heinen Uitgevers.
- Driessen, G. (2006). Ontwikkelingen in het gebruik van streektalen en dialecten in de periode 1995-2003. *Toegepaste Taalwetenschap*, 75(1), 103-113.
<http://dx.doi.org/10.1075/ttwia.75>
- Geeraert, A. (2009). *De functie-uitbreiding van het Verkavelingsbrabants bij hoog opgeleide Vlamingen* (nog niet gepubliceerde VUB-studie).
- Gemeente Helmond (z.d.). *Feiten en cijfers*. Geraadpleegd op 25 juni 2015, van <http://www.helmond.nl/feitenencijfers>
- Goeman, T., & W. Jongenburger (2009). Dimensions and determinants of dialect use in the Netherlands at the individual and regional levels at the end of the twentieth century. *International Journal of the Sociology of Language*, 2009(196/197), 31-72.
<http://dx.doi.org/10.1515/IJSL.2009.016>
- Grenoble, L. A., & Whaley, L. J. (2006). *Saving languages: An introduction to language revitalization*. Geraadpleegd op books.google.nl/books?isbn=9780521016520
- Heise, D. R. (1970). The Semantic Differential and Attitude Research. In G. F. Summers (red.), *Attitude Measurement* (pp. 235-253). Geraadpleegd op <http://www.iu.edu/>
- Hoppenbrouwers, C., & G. (2001). *Berekende afstand van 156 verschillende dialecten tot het Algemeen Nederlands* [Figuur]. Afkomstig van <http://taal.phileon.nl/kaart/hoppenbrouwers.php>

- Jakobovits, L. A. (1966). Comparative psycholinguistics in the study of cultures. *International Journal of Psychology*, 1(1), 15-37.
<http://dx.doi.org/10.1080/00207596608247042>
- Jansen, M. M. (2001). Dialect op een eiland. Taalbehoud versus taalverlies. *Taal en tongval*, 53(1), 22-37. Geraadpleegd op <http://depot.knaw.nl/>
- Osgood, C. E. (1964). Semantic differential technique in the comparative study of Cultures. *American Anthropologist*, 66(3), 171-200.
<http://dx.doi.org/10.1525/aa.1964.66.3.02a00880>
- Resource Network for Linguistic Diversity (z.d.). *Assessing linguistic vitality*. Geraadpleegd op 25 juni 2015, van http://www.rnld.org/assessing_vitality
- Swanenberg, J. (2009). *Van Alterande Sorte: Brabants tussen dialect en standaardtaal*. Universiteit van Tilburg, Tilburg. Geraadpleegd op <http://www.researchgate.net/>
- Swanenberg, J., & Meulepas, J. (2011). Het nieuwe Brabants. Een onderzoek naar diversiteit in taal en cultuur onder jongeren in Noordoost-Brabant. *Taal en Tongval*, 63(2), 303-327. Geraadpleegd op <http://www.ingentaconnect.com/>
- UNESCO (2003). *Language Vitality and Endangerment: UNESCO Ad Hoc Expert Group on Endangered Languages*.
- UNESCO (2011). *UNESCO's Language Vitality and Endangerment Methodological Guideline: Review of Application and Feedback since 2003*.
- Vandekerckhove, R. (2005). Belgian Dutch versus Netherlandic Dutch. New patterns of divergence? On pronouns of address and diminutives. *Multilingua*, 24(4), 379-398.
<http://dx.doi.org/10.1515/mult.2005.24.4.379>

Visser, P. (2014). *Regionale identiteit in Noord-Brabant verbeeld en verwoord op Facebook* (Proefschrift, Universiteit Utrecht). Geraadpleegd op <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/295086>

Wikipedia (z.d.). *Classificatieschema van de huidige en (bekende) uitgestorven Indo Europese talen e.d.* [Figuur]. Afkomstig van [http://en.wikipedia.org/wiki/Indo European_languages](http://en.wikipedia.org/wiki/Indo-European_languages)

Willemys, R. (1997). Dialektverlust im Niederländischen Sprachraum. *Zeitschrift für Dialektologie und Linguistik*, 64(2), 129-154. Geraadpleegd op <http://www.jstor.org/stable/40504219>

Willemys, R., Vandenbussche, W., & Drees, M. (2010). Dialectgebruik en periferie. In J. De Caluwe en J. Van Keymeulen (Red.), *Voor Magda. Artikelen voor Magda Devos bij haar afscheid van de Universiteit Gent* (pp. 801-816). Geraadpleegd op <http://homepages.vub.ac.be/>

Wiling, M., van Hout, R., & Swanenberg, J. (2014). Regiolect verankerd. *Taal en Tongval*, 66(2), 143-171. Geraadpleegd op <http://www.ingentaconnect.com/>

1. Bijlage 1 – enquête

Het Helmonds dialect

Beste deelnemer,

Ten eerste hartelijk dank voor je medewerking aan dit onderzoek. Dit onderzoek is deel van mijn eindwerkstuk van mijn bachelor Taalwetenschap aan de Universiteit Utrecht. Deze enquête bestaat uit zes onderdelen, maar het invullen is zo gedaan en je helpt me er enorm mee.

Gelieve alle vragen goed te lezen en zo eerlijk mogelijk op de vragen te antwoorden. Denk bij het beantwoorden niet te lang na, het gaat om je eerste indruk. De antwoorden die je geeft zullen enkel gebruikt worden in het kader van dit onderzoek en zijn volledig anoniem.

Nogmaals hartelijk dank voor je medewerking!

Robbie Manders

Onderdeel #1: achtergrondgegevens

Leeftijd:

Geslacht:

man

vrouw

Beroep/dagbesteding:

Eigen herkomst:

Ben je geboren en opgegroeid in Brabant of later (op 12-jarige leeftijd of ouder) verhuisd?

Ik ben geboren en opgegroeid in Brabant

Ik ben op of na 12-jarige leeftijd naar Brabant verhuisd

Herkomst ouders:

Zijn je ouders geboren en opgegroeid in Brabant of na hun 18^e daarheen verhuisd?

Mijn ouders zijn geboren en opgegroeid in Brabant

Mijn ouders zijn na hun 18^e naar Brabant verhuisd

Anders:

Huidige woonplaats:

Onderdeel #2: eigen taalgebruik

In dit onderdeel wordt gevraagd naar uw eigen taalgebruik in drie verschillende domeinen. Je moet bij iedere vraag (iedere situatie) aangeven welke taalvariëteit u denkt te gebruiken. Denk er niet te lang over na, het gaat om je eerste indruk. De vier variëteiten zijn als volgt uitgelegd:

Standaardnederlands (AN): de taal die je op school leert, misschien zelf het vaakst gebruikt en die gebruikt wordt op de radio en het journaal op TV.

Regiolect: een taalvorm tussen het dialect en het Standaardnederlands in, met een herkenbaar Brabants accent of Brabantse uitdrukkingen, zoals de zachte 'g', 'gij' i.p.v. 'jij', 'houdoe' enz. Je kan horen dat iemand uit Brabant komt, zonder dat die persoon overdreven Brabants/dialect praat.

Dialect: het Helmonds. Het dialect verschilt van het Standaardnederlands. Gebruikers spreken met een zwaarder accent dan wanneer ze regiolect spreken. Het heeft ook andere woorden voor bijvoorbeeld 'melk', 'kijken', 'praten', enz.

Vreemde taal: Engels, Duits, Frans, Turks enz.

Domein #1: gesprekspartner

Ouders:

- Standaardnederlands
- Regiolect
- Dialect
- Vreemde taal

Broer(s) en/of zus(sen):

- Standaardnederlands
- Regiolect
- Dialect
- Vreemde taal

Grootouders:

- Standaardnederlands
- Regiolect
- Dialect
- Vreemde taal

Vrienden van school:

- Standaardnederlands
- Regiolect
- Dialect
- Vreemde taal

Vrienden van buiten school:

- Standaardnederlands
- Regiolect
- Dialect
- Vreemde taal

Buren:

- Standaardnederlands
- Regiolect
- Dialect
- Vreemde taal

Leraren:

- Standaardnederlands
- Regiolect

- o Dialect
- o Vreemde taal

Supermarktpersoneel:

- o Standaardnederlands
- o Regiolect
- o Dialect
- o Vreemde taal

Met vrienden aan de telefoon:

- o Standaardnederlands
- o Regiolect
- o Dialect
- o Vreemde taal

Met vreemden aan de telefoon:

- o Standaardnederlands
- o Regiolect
- o Dialect
- o Vreemde taal

Huisarts:

- o Standaardnederlands
- o Regiolect
- o Dialect
- o Vreemde taal

Domein #2: locatie

Op school:

- o Standaardnederlands
- o Regiolect
- o Dialect
- o Vreemde taal

Op straat:

- o Standaardnederlands
- o Regiolect
- o Dialect
- o Vreemde taal

In het gemeentehuis:

- o Standaardnederlands
- o Regiolect
- o Dialect
- o Vreemde taal

Op de sportclub:

- o Standaardnederlands
- o Regiolect
- o Dialect
- o Vreemde taal

In openbare ruimten:

- Standaardnederlands
- Regiolect
- Dialect
- Vreemde taal

Domein #3: gespreksonderwerp

Sport:

- Standaardnederlands
- Regiolect
- Dialect
- Vreemde taal

Politiek:

- Standaardnederlands
- Regiolect
- Dialect
- Vreemde taal

Liefde:

- Standaardnederlands
- Regiolect
- Dialect
- Vreemde taal

Eigen jeugd:

- Standaardnederlands
- Regiolect
- Dialect
- Vreemde taal

Hobby's en interesses:

- Standaardnederlands
- Regiolect
- Dialect
- Vreemde taal

Onderdeel #3: kennis en gebruik van dialectwoorden en -uitdrukkingen

Dit onderdeel bestaat uit twee delen: een onderdeel over dialectwoorden en een onderdeel over regiolectwoorden.

Dialectwoorden

In dit deel geef je aan of je de opgegeven dialectwoorden kent en welke vorm, het dialectwoord of de Standaardnederlandse equivalent, je vaker denkt te gebruiken. Het linkerwoord is steeds de dialectvorm, het rechterwoord de Standaardnederlandse equivalent.

(kop)ping – (hoofd)pijn:

- Ik ken de dialectvorm niet

- o Ik ken de dialectvorm en gebruik die vaker
- o Ik ken de dialectvorm, maar gebruik het Standaardnederlandse woord vaker

pestouwer – pastoor:

- o Ik ken de dialectvorm niet
- o Ik ken de dialectvorm en gebruik die vaker
- o Ik ken de dialectvorm, maar gebruik het Standaardnederlandse woord vaker

sep – drop:

- o Ik ken de dialectvorm niet
- o Ik ken de dialectvorm en gebruik die vaker
- o Ik ken de dialectvorm, maar gebruik het Standaardnederlandse woord vaker

petazzie – stampot:

- o Ik ken de dialectvorm niet
- o Ik ken de dialectvorm en gebruik die vaker
- o Ik ken de dialectvorm, maar gebruik het Standaardnederlandse woord vaker

(der)neffe – (er)naast:

- o Ik ken de dialectvorm niet
- o Ik ken de dialectvorm en gebruik die vaker
- o Ik ken de dialectvorm, maar gebruik het Standaardnederlandse woord vaker

sanderendaags – de volgende dag:

- o Ik ken de dialectvorm niet
- o Ik ken de dialectvorm en gebruik die vaker
- o Ik ken de dialectvorm, maar gebruik het Standaardnederlandse woord vaker

uurst – eerst:

- o Ik ken de dialectvorm niet
- o Ik ken de dialectvorm en gebruik die vaker
- o Ik ken de dialectvorm, maar gebruik het Standaardnederlandse woord vaker

brulluft – bruiloft:

- o Ik ken de dialectvorm niet
- o Ik ken de dialectvorm en gebruik die vaker
- o Ik ken de dialectvorm, maar gebruik het Standaardnederlandse woord vaker

spaawe – overgeven, spugen:

- o Ik ken de dialectvorm niet
- o Ik ken de dialectvorm en gebruik die vaker
- o Ik ken de dialectvorm, maar gebruik het Standaardnederlandse woord vaker

(dik) zat – vaak:

- o Ik ken de dialectvorm niet
- o Ik ken de dialectvorm en gebruik die vaker
- o Ik ken de dialectvorm, maar gebruik het Standaardnederlandse woord vaker

joenkere – hondengejank:

- o Ik ken de dialectvorm niet
- o Ik ken de dialectvorm en gebruik die vaker
- o Ik ken de dialectvorm, maar gebruik het Standaardnederlandse woord vaker

immel – eenmaal:

- o Ik ken de dialectvorm niet

- o Ik ken de dialectvorm en gebruik die vaker
- o Ik ken de dialectvorm, maar gebruik het Standaardnederlandse woord vaker

gèèngske – nauw gangetje:

- o Ik ken de dialectvorm niet
- o Ik ken de dialectvorm en gebruik die vaker
- o Ik ken de dialectvorm, maar gebruik het Standaardnederlandse woord vaker

vurrekkes – flink, stevig, heel, veel:

- o Ik ken de dialectvorm niet
- o Ik ken de dialectvorm en gebruik die vaker
- o Ik ken de dialectvorm, maar gebruik het Standaardnederlandse woord vaker

skenken – botten:

- o Ik ken de dialectvorm niet
- o Ik ken de dialectvorm en gebruik die vaker
- o Ik ken de dialectvorm, maar gebruik het Standaardnederlandse woord vaker

kammeraoi – vrienden:

- o Ik ken de dialectvorm niet
- o Ik ken de dialectvorm en gebruik die vaker
- o Ik ken de dialectvorm, maar gebruik het Standaardnederlandse woord vaker

flaris – sul, sukkel:

- o Ik ken de dialectvorm niet
- o Ik ken de dialectvorm en gebruik die vaker
- o Ik ken de dialectvorm, maar gebruik het Standaardnederlandse woord vaker

skaw – schaduw:

- o Ik ken de dialectvorm niet
- o Ik ken de dialectvorm en gebruik die vaker
- o Ik ken de dialectvorm, maar gebruik het Standaardnederlandse woord vaker

kaaw – koud:

- o Ik ken de dialectvorm niet
- o Ik ken de dialectvorm en gebruik die vaker
- o Ik ken de dialectvorm, maar gebruik het Standaardnederlandse woord vaker

alzelève – altijd:

- o Ik ken de dialectvorm niet
- o Ik ken de dialectvorm en gebruik die vaker
- o Ik ken de dialectvorm, maar gebruik het Standaardnederlandse woord vaker

Regionalismen

In dit deel geef je op een schaal aan of je uitsluitend de Brabantse variant of de Standaardnederlandse equivalent gebruikt dan wel beide varianten even vaak.

gij – jij:

uitsluitend Brabantse variant 1 2 3 4 5 uitsluitend Standaardnederlandse variant

houdoe – doi:

uitsluitend Brabantse variant 1 2 3 4 5 uitsluitend Standaardnederlandse variant

meisje – meiske/mèske:

uitsluitend Brabantse variant 1 2 3 4 5 uitsluitend Standaardnederlandse variant

friet – patat:

uitsluitend Brabantse variant 1 2 3 4 5 uitsluitend Standaardnederlandse variant

inschudden – inschenken:

uitsluitend Brabantse variant 1 2 3 4 5 uitsluitend Standaardnederlandse variant

ui – juin:

uitsluitend Brabantse variant 1 2 3 4 5 uitsluitend Standaardnederlandse variant

nemen – vatten:

uitsluitend Brabantse variant 1 2 3 4 5 uitsluitend Standaardnederlandse variant

bakkes – mond/gezicht:

uitsluitend Brabantse variant 1 2 3 4 5 uitsluitend Standaardnederlandse variant

peperkoek – ontbijtkoek:

uitsluitend Brabantse variant 1 2 3 4 5 uitsluitend Standaardnederlandse variant

mijn moeder – ons mam/smam:

uitsluitend Brabantse variant 1 2 3 4 5 uitsluitend Standaardnederlandse variant

heel mooi – keimooi/keiskon:

uitsluitend Brabantse variant 1 2 3 4 5 uitsluitend Standaardnederlandse variant

Onderdeel #4: stellingen over het Brabants, Helmond en de provincie Noord-Brabant

Je geeft op een schaal aan in welke mate je het eens dan wel oneens bent met de volgende stellingen:

Een Brabants accent klinkt mooi.

oneens 1 2 3 4 5 eens

Iemand die dialect spreekt, komt dom over.

oneens 1 2 3 4 5 eens

Brabants praten klinkt gezellig.

oneens 1 2 3 4 5 eens

Ik voel me Brabander.

oneens 1 2 3 4 5 eens

Ik wil altijd in Brabant blijven wonen.

oneens 1 2 3 4 5 eens

Ik hou van Brabantse feesten (bijv. carnaval).

oneens 1 2 3 4 5 eens

De Brabantse mentaliteit bevalt me.

oneens 1 2 3 4 5 eens

Ik voel me Helmonder.

oneens 1 2 3 4 5 eens

Ik wil altijd in Helmond blijven wonen.
oneens 1 2 3 4 5 eens

Onderdeel #5: stellingen over het Helmonds dialect

Je geeft op een schaal aan met welk woord je het meest eens bent dat volgt op de stelling “Ik vind het Helmonds:”

aantrekkelijk 1 2 3 4 5 afstotend

plezierig 1 2 3 4 5 onplezierig

interessant 1 2 3 4 5 saai

geloofwaardig 1 2 3 4 5 ongeloofwaardig

creatief 1 2 3 4 5 afgezaagd

passend 1 2 3 4 5 niet passend

modern 1 2 3 4 5 oubollig

stoer 1 2 3 4 5 knullig

overtuigend 1 2 3 4 5 niet overtuigend

stijlvol 1 2 3 4 5 smakeloos

belangrijk 1 2 3 4 5 onbelangrijk

nuttig 1 2 3 4 5 nutteloos

beleefd 1 2 3 4 5 brutaal

goed 1 2 3 4 5 slecht

Onderdeel 6: uw eigen beeld van het Helmondse dialect

Omschrijf in maximaal 10 woorden wat volgens jou het Helmonds dialect is:

Ik ga het Helmonds aan mijn kinderen leren.

Antwoord met ‘ja, omdat’ of ‘nee, omdat’